

Ferie, ferie, ferie

Der er hede bølge over Danmark, så i fredags besluttede skolerne at sende alle børnene hjem med besked om, at der først ville være undervisning igen til august. Og dermed kan de tilsynsførende på de frie skoler også holde fri.

Jeg har nu været tilsynsførende i 5 år, og har derfor overfor ministeriet skulle erklære, at skolerne lever op til de krav, der stilles i Friskolelovens §1 Stk 2:

§ 1. Friskoler og private grundskoler (frie grundskoler) kan inden for rammerne af denne lov og lovgivningen i øvrigt give undervisning, der stemmer med skolernes egen overbevisning, og tilrettelægge undervisningen i overensstemmelse med denne overbevisning. Skolerne afgør inden for de samme rammer frit, hvilke elever de vil have på skolerne.

Stk. 2. Frie grundskoler giver undervisning inden for børnehaveklasse og 1.-9. klassetrin, som står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Skolerne skal efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes demokratiske dannelse og deres kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene. Skolerne kan tillige omfatte 1-årig undervisning på 10. klassetrin.

Stk. 1 beskriver skolernes høje frihedsgrad, *de rettigheder man har som fri grundskole*. Den

- ... skal give en undervisning, der er i overensstemmelse med dennes (skolekredsens) overbevisning.
- ... kan frit tilrettelægge undervisningen - herunder hvem der skal undervise. Der er altså ikke noget uddannelseskrav til lærerne, så hvis skolen finder en faglig kvalificeret person til at varetage undervisningen, så behøver vedkommende ikke at være læreruddannet, men kan lige så godt være håndværker, iværksætter, akademiker, autodidakt lærer eller
- ... har endelig retten til at afvise elever. Dette kan opfattes som om de frie skoler har en ret til at frasige sig et samfundsansvar, men denne rettighed er en konsekvens af den første af rettighederne: skolens ret til selv at tilrettelægge undervisningen. Denne ret kan blive udfordret af såvel forældre som elever, der ikke kan finde sig tilrette med skolens tilrettelæggelse af undervisningen.

Et sted i de frie skolars fælles hukommelse ligger måske også frygten for, at en konflikt, der får lov til at udvikle sig, kan medføre, at en gruppe i skolekredsen får den ide at "kuppe bestyrelsen". Det er trods alt lettere at overtage en eksisterende skole, end at oprette en ny fra grunden. Historien om [St. Restrup Højskoles overtagelse](#)¹ i 1981 skræmmer måske stadig.

Mens Stk. 1 beskriver *de rettigheder man har som fri skole*, så beskriver Stk. 2 *de pligter skolen har*. Det er her tilsynet kommer ind i billedet. Den tilsynsførende skal, jf. Friskolelovens § 9 d. kunne erklære, at ...

- undervisningen **står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen**, og at ...
- skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund som det danske med **frihed og folkestyre**, at den **styrker elevernes demokratiske dannelse** og deres kendskab til og respekt for **grundlæggende friheds- og menneskerettigheder**, herunder ligestilling mellem kønnene.

Hvordan gør jeg så det?

Personligt har jeg lavet mig den regel, at jeg kommer på skolerne fire gange om året, og at jeg i forvejen har meddelt skolen, hvilke klasser og fag jeg kommer i. Det hænder selvfølgelig, at der er skemaændringer på den givne dag, men så er der jo tid til enten at lave om på planen eller sige "Det lyder da også spændende!" Formelt skal jeg overvære undervisning i alle tre faggrupper (humanistiske-, naturvidenskabelige- og praktisk/musiske fag) og på alle tre niveauer (indskoling,

¹ Jeg undgår normalt at henvise til Wikipedia, der generelt ikke har verificerede oplysninger. I dette tilfælde undrede jeg mig over højskolens alder: Et opslag på [arkiv.dk](#), førte mig videre til herregården [Store Restrups udstykning i 1913](#).

mellemtrin og udskoling). Og hvad ser jeg så efter? Skolens eksamensresultater, som man kan finde på undervisningsministeriets hjemmeside og andre statistiske data? Nej, det kender STUK (Styrelsen for Undervisning og Kvalitet), så det er der ingen grund til at komme ind på. Nej, jeg går med i undervisningen og, alt efter fag og situation, sidder jeg og noterer, hvad jeg oplever, taler med eleverne om deres arbejde og deltager i diskussioner. Ikke sjældent spørger en elev "Skal du se, hvordan læreren underviser?", hvortil jeg svarer "Nej, jeg er kun interesseret i, hvad du får ud af undervisningen".

Og så tager jeg en mængde billeder for at støtte min hukommelse - og som samtidig kan illustrere denne beretning.

Lad mig give nogle eksempler fra de tre tilsynsrapporter jeg har udfærdiget og indleveret her i maj og juni i år. Hvilke af mine tre tilsynsskoler, der er tale om holder jeg for mig selv.

Vi starter i en 2. klasse der skal have matematik.

Der var vikar på i timen, men hverken vikaren eller børnene tog sig af det, for de kendte hinanden. Man starter i rundkreds, og der bliver givet besked "Thomas er syg, men han har skrevet, hvad vi skal lave. I skal arbejde sammen med jeres månedsmakker!"

"Min månedsmakker er her ikke" - hvilket ikke engang gav anledning til debat, for "Så arbejder du sammen med ... !"

Regnestykker blev fordelt i rummet, grupperne fik tælleavler og gik i gang.

81 - 20 — det giver jo 61. Ud fra fingerens bevægelse på tælleavlen kunne jeg se, at det var forstået.

82 - 22 — Man tager 2 væk fra 8 og 2 væk fra 2 - det er jo 60. Resultatet er jo rigtigt nok, og måske er det også forstået, men metoden, at starte med tierne, vil nok give problemer på sigt. Her ville brugen af tælleavlen nok klare problemet.

123 - 5! Jo, 3 - 5 det er 2! Det måtte jeg altså lige spørge til, og se på tælleavlen. ... Vi blev enige om, at tælleavlen er ret smart.

Tilbage i rundkredsen hvor resultaterne blev kontrolleret. Er der tvivl, så bliver stykket gennemgået.

Næste opgave var at klippe billeder af varer ud fra Nettos tilbudsaviser, lime dem op på et stykke papir og udregne forskellen. Opgaven blev taget seriøst, der var tryk på og der blev regnet. Det var nok bare min voksen-hjerne, der nok fatter at 13 kr. - 5 kr. giver 8 kr., men ikke fattede, at en stor Faxe Kondi minus en Matilde kakaomælk giver 8 kr.

Jeg nænnede ikke at spørge til sammenhængen, og børnene ville nok også have undret sig over min dumhed.

En kvik pige havde fundet "Kinder Milk-Slice" til 15 kr. og "Mini-Hamburgere med oksekød" til 59 kr. og skrev: $15 - 59 = 0$. Jeg spurgte hvordan hun havde fået det resultat, og blev belært om, at man ikke kan trække 59 fra 15, så det gav ikke noget.

Her måtte min voksen-hjerne igen give efter. Når man går i 2. klasse, og ikke har beskæftiget sig med negati-

ve tal - så er 0 vel det eneste fornuftige svar.

Musik i en 1. klasse

Jeg følges med Noa og 1. klasse ind i musiklokalet. Undervisningen starter med sang og dans. Og så går vi ellers i gang med rytmer. Noa brugte et materiale "Big Blue Jello Cards", og noget materiale som han selv har designet til arbejdet med rytmer.

Herefter skulle der øves sammenspil. Først "Tæerne på tæppet", som

man nok skulle kende lokalet for at forstå, og så sang de:

“Velkommen til musik, velkommen til musik, til spil og sang med kling og klang, velkommen til musik”. Herefter blev to af eleverne sendt ud til instrumenter, hvor de fik instruktion. Der blev igen sunget “Velkommen til musik”, så to elever ud til de næste instrumenter, og sådan fortsatte det til hele orkesteret var besat. Der blev spillet og roteret, så man fik en ny plads i orkesteret og de små fejl blev rettet. Jeg blev mildest talt imponeret over niveauet i den klasse.

På en anden skole startede mit skoleår med *læsebånd og Dansk i 2. klasse*.

Der er to lærere på Annette og Peter. Ret hurtigt kommer Annette og spørger “Carsten, må man bruge dig til at læse med børn?”. Sikke en chance! De 14 eller 15 børn, er ved at finde deres pladser, hvorefter Annette præsenterer mig og fortæller, at jeg er kommet for at høre, hvor dygtige de er til at læse, og at de er meget dygtige. “Faktisk er de skolens dygtigste (og eneste) 2. klasse!” Så gennemgik Annette igen, hvad man kunne gøre, hvis man ikke lige kunne læse et ord.

Sig lydene.

Se på ugerne - som der altså er 11 af i alt.

Og så gik vi i gang. Der blev spillet noget stille musik, der virkelig formåede at holde lydniveauet på et rigtig fint niveau.

Jeg nåede ikke at læse ret meget med en elev, før Annette kostede mig videre til en anden. Forklaringen var den enkle, at mange af børnene havde forstået at jeg skulle læse med dem alle og høre, hvor dygtige de var. Og de var dygtige. Selvfølgelig var der stor spredning. Mindst en havde prydet sit hæfte med reversaler, men når hun kunne læse sit navn sådan, så kunne jeg vel også og dermed anerkende hendes skriftlige kommunikation. Alle kunne læse! Nogle havde virkelig brug for de regler som Annette havde stillet op, og der blev sagt lyde og fundet ord. Egentlig kan jeg slet ikke forstå, at den lyd og det tryk, der blev lagt på *de* og *res*, kunne genkendes som *deres*, med det kunne det. En læste en mere avanceret fortælling, hvori, der indgik en “magisk guldmedaljon”. Timen sluttede med et par engelske sange *Head and shoulder, knees and toes*, hvor tryllestøv fik tempoet til at stige, og *Tommelfinger, tommelfinger*, der var lige ved at få mig til at rødme, da vi nåede langemand - og jeg i den grad “fik fingeren”.

Endelig var der en forstyrrende drage, der kom i Bamsevuggestue, og Merle, der havde fået et ID-kort fra Digitaliseringsstyrelsen, hvor hun blev kaldt OZ8AAR², hvorved hun, lige som jeg, opnåede at blive certificeret. Det hører alt sammen med til en skoledag i 2. klasse.

På den tredje skole har klasserne planetnavne. *Her startede jeg i Jupiter* (heldigvis ikke på, for jeg ville aldrig kunne komme derfra igen på grund af den enorme tyngdekraft). Her skulle jeg med Maria til *kristendomskundskab*.

Maria foreslog, at vi lige præsenterede os for hinanden. Det har jeg aldrig prøvet før, og det kunne sikkert kun fungere fordi vi ikke var ret mange. Det virkede meget fint, og jeg blev accepteret som ligeværdig samtalepartner, da undervisningen gik i gang.

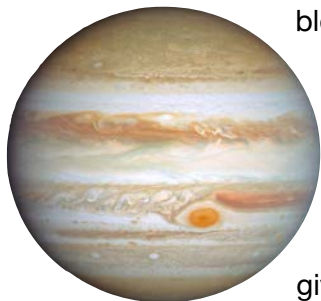
Maria ville hente “... en masse bøger fordelt på to bogsamlinger og trykt på tyndt papir så de kunne bindes ind som kun en bog.” Det vakte nysgerrighed, langt mere end hvis hun havde sagt, at hun ville hentet nogle bibler.

Opgaven var, ud fra noget materiale til Narnia, at finde sammenhænge mellem det de havde set i filmen og tekster i Bibelen.

Det gik forbavsende godt! Helt uden det skaberi der plejer at være, når man giver elever en bibel. De var nysgerrige, spørgelystne og arbejdsomme i Jupiter. Men det er da også langt mere interessant at gå i Jupiter, end i 7. klasse.

Tilbage på en skole med kedelige, men simple klassebetegnelser.

I ugen op til påskeferien har skolen *projektuge*. Jeg valgte at komme forbi torsdag, hvor det meste arbejde var gjort og eleverne forberedte sig på deres fremlæggelser om fredagen. Det var

² OZ er danske radioamatørers kendingsbogstaver – og så var Merle altså 8AAR (år) de hun blev certificeret, så det er let at huske.

altså primært arbejdet med visualisering af de foregående dages arbejde, som jeg kom til at opleve, hvorfor dagen i sin helhed er blevet karakteriseret som "*Praktiske/musiske fag*".

Jeg fik set en masse og talte med elever om de nyklækkede kyllinger, om leguaner, der – med besvær – kan foldes i papir, ozelotter og søkøer samt en masse andre dyr. Der blev fremstillet præsentationer, talekort og klargjort et akvarium med såvel en søko som forskellige fisk. Her blev der faktisk sprængt nogle rammer for formidling, for dyrene var klippet ud og lamineret, så de kunne tåle at være i et akvarie med vand! Nogle gange får børn nogle dejlige ideer, og selv om dette nok vil give nogle problemer

Et par søkøer svømmer rundt i akvariet.

ved præsentationen, så vil disse igen give anledning til nye overvejelser over metoder og teknikker til præsentationer. Det gav IKKE problemer og dagen efter modtog jeg et flot billede af søkoen der svømmer rundt imellem fiskene. Men hvad med størrelsesforholdet? Den slags detaljer er ikke væsentlige i en kreativproces – hvor havde Picasso eksempelvis været, hvis øjne skulle være lige store og sidde et bestemt sted i hovedet?

De ældste arbejdede med "plastinering" eller plastificering af kroppen, som kendt fra "BODY WORLDS". Jeg deltog i en samtale om teknikken, og prøvede at invitere deres medfødte rumpenisse til at spørge "Hvorfor det? – Hvordan gør

man det?" ved at nævne begreber som imprægnering – som de godt vidste var betød, og derfra til vakuumimprægnering af træ. Den bed de desværre ikke på.

Alt i alt en god oplevelse, på en skole der summede af liv og et lærerværelse hvor der blev talt om, hvordan man netop fremmer elevernes lyst til at spørge "Hvorfor det? Hvordan gør man det?"

Matematik i Mars (5.-6.)

Jeg skulle med Ida til matematik i 5., hvor der også var en enkelt elev, der gik i 6. klasse. Efter 3 minutters morgenmotion i salen fulgtes jeg med Ida og børnene op i klassen. Bøgerne blev fundet frem, og vi så på en opgave, der krævede at man kunne aflæse et skema og udføre subtraktion med tierovergange - hvilket gik uden problemer. Næste side var af samme type: aflæse skema og lave beregninger, men denne gang handlede det om brøker. På et tidspunkt skulle man afgøre, hvilken brøk der var størst, $\frac{4}{7}$ eller $\frac{3}{5}$. Jeg satte mig sammen med to piger. Den ene havde en god ide. Kan kunne tegne to kager og dele

dem op i henholdsvis 7 og 5 stykker. Ideen var god, for det var en meget konkret måde at løse opgaven.

Desværre var det svært at dele kagerne i henholdsvis 5 og 7 lige store stykker, hvorfor de måtte gætte til sidst. Vi talte lidt om deres problem og jeg spurgte lidt til begreber som at forkorte og forlænge.

Jo, det havde de hørt om, det var noget med Vi skar altså kagerne i mindre stykker (kun markeringer på deres tegning) og regnede samtidig, og pludselig kom der lys i den ene piges øjne. Lidt

senere stod de oppe ved tavlen, hvor den ene tegnede og regnede, imens hun forklarede princippet i at forlænge.

Timen blev afsluttet med regnespil på 5-6 stationer. Der blev virkelig gået til den.

Valgfag i 7., 8. og 9. klasse

Jeg har jo set Billedkunst og Madkundskab før – men aldrig kodning, så det valgte jeg.

Der blev arbejdet med blokprogrammering, i programmeringssproget Scratch, som jeg lige havde glemt, at jeg faktisk godt kendte.

Opgaven var at lave et spil. Og alle var i gang. Nogle startede med Scratch fra scratch og ville lave deres eget spil mens andre prøvede at programmere dele af eksisterende spil. Det spændende var ikke deres programmering, men at der helt tydelig var tale om *problemorienteret* arbejde. Det eleverne talte om, var reelle problemer for dem – og de løste de fleste af dem, mens jeg så på det.

Hvordan får vi den entusiasme og villighed til at finde løsninger overført til andre faglige sammenhænge?

Engelsk Jorden (3-4.)

Programmet kom på tavlen.

- A Song
- Yes we can → Numbers
- A Song

Personlig kan jeg ikke blive oplivet af YouTube video med syngende kyllinger, men da hele klassen sang og dansede med til "I am so happy", så måtte jeg alligevel give efter. Her var glæde – og det var *in English*.

Så skulle arbejdes med Numbers, hvilket der blev. Mest spændende var opgaverne af typen: A pig has ____ legs and ____ tail. Der blev talt engelsk over hele linjen - British English, bortset fra da opgaven lød: A spider has ____ eyes. Kunne det virkelig passe? (Yes, spiders have eight eyes!)

Den afsluttende sang overraskede mig. "Love Me Do", og børnene var helt vilde, de sang og dansede. Herlig time, masser af glæde og masser af engelsk.

I frikvarteret talte jeg med en anden lærer, og fortalte, at jeg var overrasket over klassens engelsk. Hun kunne så fortælle om en afgangsklasse hun havde haft, som hun havde læst Shakespeare med, hvilket bragte mig ca. 15 år tilbage, hvor jeg læste Kierkegaard med en hold på seminariet. Nogle gange er man heldig.

- og stadig på den "*interplanetariske*" skole.

Jeg ankom til morgensamling. Vi sang den gamle folkevisen "Ramund var sig en bedre mand" eller "Ramund den unge", hvorefter man tog fat på ugens emne "ADD, ADHD og dysleksi" – problematikker som mange børn og unge kæmper med. Den lærer, der stod for ugens samlinger, havde en samtale med en kollega, der selv har ADD. Det var spændende og der blev lyttet intenst.

Sidst på dagen havde jeg en samtale med skolelederen. Her fik vi vendt de problemer der selvfølgelig er, når to af lærerne er langtidssygemeldte. Jeg havde jo også gang på gang fået at vide, at der var vikar i en klasse jeg skulle ind i, men oplevede ingen steder at dette var et problem. Fagligheden var i orden, og det var klart at eleverne kendte de lærere, der havde timen.

Vi fik også talt om dysleksi, programmet AppWriter, om ADD og ADHD – som jeg også havde oplevet ved morgensamlingen – om elevråd og medlemskab af Danske Skoleelever, hvor 6 ud af 12 af de sydfynske repræsentanter er fra denne skole, om frivillighed og forældregrupper og meget mere. Da vi talte om tilsynserklæringens punkt "Arbejder skolen løbende med at sikre kønsligestilling på skolen?" kom vi selvfølgelig ind på, hvorfor der blev spurgt til dette. Efterfølgende

konstaterede lederen, at "vi skal huske også at lave skole for drenge!", og jeg undrede mig over, at det var første gang i de fem år jeg har været tilsynsførende, at denne problematik blev sagt højt.

Om aftenen var der generalforsamling, efterfulgt af fællesspisning, hvor jeg sad ved siden af en pensioneret engelsktalende tysklærer, hvis børnebørn gik på skolen. Han havde været skoleleder i Berlin og leder af den tyske afdeling på en skole i Oxford. Vi fik talt dansk skolesystem, brug af informationsteknologi og Bildung. Sikke meget man kan opleve på en ø-skole.

Og så slutter jeg denne tur rundt på fynske skoler med to overbygningstimer i en landsbyskole, hvor *7. klasse skal i gang med et projekt i naturfag.*

Det var en heldig dag, hvor der var opstart på en nyt forløb: **Plastmissionen**. En opstart indebærer, at læreren informerer og giver eksempler på de problematikker der skal arbejdes med. Rammen for forløbet er en situation, hvor eleverne i et fiktivt firma skal producere det mest bæredygtige mobil-cover. For at kunne det, må man have en basal viden om plast, plastproduktion og bæredygtighed. Dagen blev afsluttet med en øvelse, hvor eleverne fik indblik i, hvor vanskelige problematikker bæredygtighed åbner for:

Eleverne skal stille sig på en holdningslinje, der illustrerer afstanden mellem den mest bæredygtige og den mindst bæredygtige handling.

1. Hvad er mest bæredygtigt? Agurk med plast – Agurk uden plast.
Når eleverne har fundet deres plads, kommer den første faktaoplysning:
2. Hvor vil I placere jer, hvis jeg fortæller, at agurken kan holde sig 3 dage uden plast og 14 dage med plast? Så flytter nogle elever sig.
3. Hvor vil I placere jer, hvis jeg fortæller, at der er 1,5 g plastaffald for agurken med plast, og at der ikke er noget plastaffald for agurken uden plast? Igen flytter nogen sig.

En af drengene bemærker tørt: "Det kommer jo an på, hvor hurtigt man spiser den!" Nemlig, dilemmaerne tårner sig op. Jeg fristes til at tage på ekstra besøg, for at følge udviklingen. Men det er jo 40 km hver gang, er det bæredygtigt? Nej - heller ikke hvis jeg medregner, at jeg kører el-bil? Det ser ud til at kunne blive et rigtigt godt forløb.

Dansk i en 9. klasse

Der blev arbejdet med temaet "At være et anbragt barn". Susan gennemgik hvilke fokusområder, man skulle være opmærksom på ved analyse af en podcast. Hun gjorde det ud fra et slide med en teksttunge figur. Det var umuligt for mig at læse teksten og eleverne fik at vide, at de havde figuren, men at de ikke skulle finde den frem - hvilket de heller ikke gjorde.

Det gik forbløffende godt, og jeg fik et godt indblik i det, jeg ikke kunne læse, og ud fra samtalen på klassen kunne jeg fornemme en god forståelse for teorien bag mediet. Det gik altså godt indtil, der skulle høres podcast, så svigtede teknikken (sandsynligvis en løs forbindelse).

Frikvarter og tid for mig til at tage hjem og indskrive mine notater. I en sofagruppe uden for lokalet sad tre af eleverne i 9. klasse. De skulle lige have styr på, hvad jeg lavede. "Jeg er jo statens spion", sagde jeg. "Skal du se, hvad læreren laver?", "Nej, jeg er kun interesseret i, hvad I får ud af at gå i skole." Hvordan jeg så gjorde det? Og så fortalte jeg, hvad jeg havde set og hørt i timen, hvordan de stillede spørgsmål til og kommenterede Susans gennemgang, hvordan de refererede til andre tekster, temaer, medier og genrer – og hvordan den ene af de tre havde gået så meget i skole, at han havde lært at besvare et spørgsmål fra læreren med de ord som indgik i spørgsmålet. Jo, det var han godt klar over, at han havde gjort. "Og der er Susan også" – kunne jeg fortælle ham – hun har nemlig også gået i skole. Og så siger pigen pludselig "Vi har en god skole!" og drengene giver hende ret. Det måtte jeg lige lade gå videre til *skolelederen*.

Men hvad med **frihed og folkestyre**, at skolen styrker elevernes **demokratiske dannelse** og deres kendskab til og respekt for grundlæggende **friheds- og menneskerettigheder**, herunder **ligestilling mellem kønnene**?

Jo, det afspejler sig i skolernes hverdag. Jeg bemærker, hvorledes jeg som fremmed modtages på skolen og af eleverne, hvordan omgangstonen er imellem lærere og elever og eleverne indbyrdes, både i og på tværs af klasserne.

Det primære sted til at observere alt dette er imidlertid morgensamlingerne. Store og små der sidder sammen, elever der deltager i det praktiske, både med at spille til, flytte bænke og at styre sangteksten på skærmen. På en af skolerne bliver alle eleverne råbt op ved morgensang, og lærer at lade deres stemme lyde i forsamlingen, og hvad der er lige så vigtigt – de oplever at være en del af fællesskabet, et “Uden mig, ville skolen ikke være den samme” – ja, uden min stemme vil fællesskabet ikke være et fællesskab. Opdragelse til demokrati handler nemlig ikke om, at man kan afgive sin stemme, men at man tør lade den lyde i forsamlingen.

Sidste år oplevede jeg en skoleleder, der netop var vendt tilbage efter sygdom. Til morgensamling sagde han: “Så er jeg blevet rask igen - og hvor har jeg savnet jer!” hvortil det fra flere elever lød “Vi har også savnet dig!”

En veltilrettelagt morgensamling kan være fællesskabets arnested!

